

«فرهیختگان» وضعیت بازار و میزان تحقق اهداف دولت در یک پروژۀ مهم را بررسی می کند

اقتصاد ایران، یک ماه بعد از حذف ارز ترجیحی

مهدی عبداللهی
دبیر گروه اقتصاد

بیش از یک ماه از تغییر سیاست ارزی و رفاهی دولت می گذرد. مروری بر وضعیت بازار و میزان تحقق اهداف اولیه دولت در این پروژه نکات قابل تأملی را نشان می دهد. اولین نکته اینکه براساس آمارهای اعلامی دولت، طی این مدت دولت به ۵/۸۵ میلیون ایرانی کالا برگ داده که به نظر می رسد بیش از ۹۹ درصد از جمعیت کشور را شامل می شود. طی یک ماهه اول اجرای طرح، غالب در یافت کنندگان کالا برگ از آن استفاده کرده اند. مورد دوم در اجرای این سیاست، تغییرات تورم است. داده های مرکز آمار ایران نشان می دهد در اولین ماه، تورم ماهانه نزدیک به ۸ درصد تجربه شده و به نظر می رسد تا انتهای سال در صورت عدم وقوع شوک خارجی، آثار تورمی حذف ارز ترجیحی کاملاً تخلیه شود. مورد سوم، بحث ارز است. طی این مدت به رغم اجرای سیاست یکسان سازی نرخ ارز و کاهش فشار روی منابع دولت، نرخ ارز بازار به واسطه انتظارات تورمی همچنان در کانال صعودی قرار گرفته و نرخ ارز حواله نیز در این مدت شاهد افزایش بوده است. مورد چهارم، قیمت نهاده های دامی و اقلام سفره خانوار است. این دو روند متفاوتی را تجربه کرده اند. در مجموع به نظر می رسد شرط موفقیت طرح دولت، ایجاد ثبات در متغیرهای کلان اقتصاد و ترسیم چشم انداز بلند مدت باشد. این اتفاق می تواند منجر به حفظ پایداری سیاست های پولی و مالی دولت و حفظ قدرت خرید خانوار شود.

۸۵/۵ میلیون ایرانی کالا برگ گرفته اند

از جنبه پوشش و اثر گذاری بر معیشت خانوار نیز، بررسی ها نشان می دهد در سیاست حمایتی جدی دولت، تقریباً همه ایرانی ها تحت پوشش حمایت کالا برگی دولت قرار گرفته اند. در همین خصوص اخیراً یعقوب اندایش معاون وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی با تشریح آخرین وضعیت اجرای کالا برگ و آمار مشارکت خانوار ها در این طرح، گفت: « مرحله اول کالا برگ الکترونیک از ۱۷ دی ماه آغاز شد و حساب افرادی که شارژ کردیم تا کنون حدود ۸۵/۵ میلیون نفر بوده است». وی گفت تعداد کسانی که به فروشگاه ها مراجعه کرده اند تا ۱۵ بهمن به ۸۳ میلیون نفر رسیده و تا کنون نیز ۸۰ هزار میلیارد تومان خرید در ۲۶۰ هزار فروشگاه طرح قرارداد کالا برگ انجام گرفته است. « اندایش در خصوص الگوی کالای خریداری شده در طرح کالا برگ نیز می گوید: « از ۱۱ قلمی که مشمول کالا برگ است، مرغ در رأس خرید ها قرار دارد و بعد از آن برنج و گوشت قرمز، روغن و ماکارونی ۵ قلم کالای اصلی هستند که بیشترین مبلغ خرید را به خود اختصاص داده اند. » معاون وزیر رفاه در پاسخ به یک نقد در خصوص محدودیت تعداد اقلام کالا برگی نیز می گوید: « بحث کارگروه ماده ۱۳ مصوبه تضمین امنیت غذایی است و در آن پیشنهاد های متعددی مطرح می شود و ما نیز به عنوان وزارت رفاه پیشنهاداتی را ارائه می دهیم ولی به طور معمول تأکید بر این است که اولاً کالاهای اساسی که قوت اکثر مردم است و ثانیاً کالاهایی را که وابستگی به واردات و ارز نداشته باشند، عرضه کنیم. » به گفته اندایش، خرید برخی کالا ها تحت تأثیر منطقه است؛ مثلاً ممکن است در یک منطقه کالایی بیشتر یا بالعکس کمتر مصرف شود و لذا تأکید بر این است که گستره این کالا ها زیاد شود تا مردم حق انتخاب بهتر و راحت تری داشته باشند؛ از این رو در صورت لزوم افزایش تعداد کالا ها باید در این کارگروه بررسی شود و در نوبت های بعدی به احتمال زیاد تعدادی از کالا ها اضافه خواهند شد.

کاهش قیمت مرغ و تخم مرغ

یکی از اتفاقات پس از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی، فراز و فرود قیمت برخی از اقلام اساسی است. در حالی که قیمت لبنیات و روغن، رشد قابل توجهی را تجربه کرده اند اما قیمت مرغ و تخم مرغ تا حدودی قیمت گوشت قرمز در ابتدای حذف ارز ترجیحی رشد داشته و طی یک هفته اخیر روند نزولی را تجربه کرده است،

به طوری که در هفته های اول اجرای طرح در حالی که قیمت هر عدد تخم مرغ به حدود ۱۵ هزار تومان هم رسیده بود در حال حاضر بین ۱۰ تا ۱۱ هزار تومان است. به عبارتی، هر شانه ۳۰ عددی تخم مرغ در ابتدای اجرای طرح حتی به عدد ۴۵۰ هزار تومان نیز رسید و در حال حاضر زیر ۳۰۰ هزار تومان است. لازم به ذکر است قبل از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی، قیمت هر شانه حول و حوش ۲۶۰ هزار تومان و در ماه های شهریور تا آبان بین ۱۸۰ تا ۲۶۰ هزار تومان بوده است. همچنین طبق داده های رسمی نیز، قیمت هر کیلو گرم تخم مرغ جلوی درب مرغداری ها از ۹۵ هزار تومان در قبل از اجرای طرح به ۱۸۲ هزار تومان نیز در هفته اول اجرای طرح رسیده و حالا بین ۱۰۷ تا ۱۰۸ هزار تومان است. طبق این داده در مورد مرغ نیز، قیمت هر کیلو گرم مرغ کشتار از حدود ۱۵۰ هزار تومان در قبل از اجرای طرح به ۲۱۵ هزار تومان نیز در هفته اول رسیده و حالا حول و حوش ۱۹۷ هزار تومان است. در مورد قیمت مرغ و تخم مرغ باید یک ملاحظه را لحاظ کرد، اینکه هنوز بخشی از نهاده ها که در دست دولت بوده به قیمت قبل به تولید کنندگان عرضه می شود. همچنین کاهش مصرف و تقاضا در بازار نیز در کاهش قیمت این اقلام مؤثر بوده است. مرغ و تخم مرغ جزء کالاهای بادوام نیستند که تولید کنندگان بتوانند با کاهش تقاضا، کالا را در بازار عرضه نکرده و به موجودی انبار اضافه کنند. به عبارتی، هزینه های نگهداری و فساد پذیری بالای این اقلام موجب می شود تولید کنند به قیمت های پایین تر نیز کالای خود را به بازار عرضه کنند.

قیمت نهاده های دامی پس از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی

یک بخش مهم از تغییر فاز سیاست ارزی و حمایتی دولت، اثر این تغییرات بر روند قیمت تولید کننده است. براساس داده های بانک مرکزی ایران، تورم نقطه به نقطه تولید کننده در آذر ماه (آخرین داده)، به ۶/۶۰ درصد رسیده است؛ هر چند آمار دی ماه منتشر نشده، اما طبیعی است این عدد در دی نیز روند افزایشی را طی کرده و در صورتی که شوک قابل ملاحظه در نرخ ارز تخلیه نشود، این عدد می تواند از فروردین به بعد به روند سبیل قلاب برگردد. اما در بخش تغییرات قیمت نیز بررسی داده های پرتال قیمت های کشاورزی (itpnews) نشان می دهد قبل از اجرای سیاست حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی نهاده های دامی، قیمت دولتی هر کیلو گرم کنجابه سو یابین ۲۰ تا ۲۷ هزار تومان بوده است. پس از اجرای سیاست جدید ارزی دولت، این نرخ به ۶۸ تا ۷۲ هزار تومان در هر کیلو گرم رسیده و در حال حاضر حول و حوش ۷۰ هزار تومان است.

قیمت ذرت دامی از حدود ۱۵ هزار تومان در هر کیلو گرم در قبل از اجرای سیاست ارزی جدید دولت، با رشد حدود ۳ برابری به ۴۴ تا ۴۵ هزار تومان پس از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی رسیده و در حال حاضر میانگین قیمت هر کیلو گرم ذرت ۴۲ هزار و ۵۰۰ تومان است. بررسی داده ها نشان می دهد روند قیمت جو دامی بسیار متفاوت تر از اقلام بالا بوده است، به طوری که قیمت هر کیلو گرم جو دامی تا نیمه اول آذر ماه بین ۲۵ تا ۲۷ هزار تومان بوده که این رقم تا قبل از اجرای سیاست ارزی

اقتصاد ایران، یک ماه بعد از حذف ارز ترجیحی

جدید دولت به ۴۰ هزار تومان در هر کیلو گرم رسیده و در حال حاضر قیمت آن بین ۵۰ تا ۵۲ هزار تومان است. در مجموع، سه قلم از نهاده های دامی پس از حذف ارز ترجیحی در دی ماه رشد حدود ۳ برابری را تجربه کرده اند.

داستان برنج

طی سسال گذشته قیمت برنج به عنوان یکی از مهم ترین اقلام سفره خانوار بوده که جهش های مکرری را به خود دیده است. براساس داده های مرکز آمار ایران در انتهای دی ماه امسال میانگین قیمت هر کیلو گرم برنج ایرانی حول و حوش ۳۸۴ هزار تومان و این عدد برای برنج خارجی ۱۹۸ هزار تومان بوده است. طبق داده های مرکز آمار، طی یک سال اخیر میانگین قیمت هر کیلو گرم برنج ایرانی از حدود ۱۳۱ هزار تومان در دی ماه ۱۴۰۳ با رشد ۱۹۳ درصدی به ۳۸۴ هزار تومان در دی ماه امسال رسیده است. در این مدت قیمت برنج خارجی نیز از ۷۱ هزار تومان در دی ماه سال گذشته گذشته با رشد ۱۷۸ درصدی به ۱۹۸ هزار تومان در دی ماه امسال رسیده است. داده های مرکز آمار ایران از متوسط قیمت اقلام نیز بیانگر آن است که در دی ماه نسبت به آذر، روغن نباتی جامد و مایع با رشد ۷۷ تا ۷۸ درصدی، در رتبه اول قرار داشته اند. پس از آن، تخم مرغ با رشد ۶۸/۶ درصدی و برنج خارجی با رشد ۳۷/۴ درصدی در رتبه سوم بوده است. مرغ با ۲۹ درصد، پنیر پاستوریزه با ۱۷/۴ و گوشت گاو یا ۱۶ درصد در رتبه های بعدی بوده اند. گوشت گوسفند با ۱۵/۱ و ماست و شیر پاستوریزه به ترتیب با ۱۲/۷ و ۱۱/۵ درصد رشد قیمت طی یک ماه، جزء اقلامی هستند که پس از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی رشد قیمتی را تجربه کرده اند. این داده ها نشان می دهد برنج ایرانی نیز به رغم اینکه وابستگی مستقیم به نرخ ارز و واردات ندارد، طی دی ماه قیمت آن رشد ۱۰/۳ درصدی داشته است؛ اما موضوع فقط به اینجا ختم نمی شود، داده های بازار نشان می دهد هر کیلو گرم برنج خارجی در روز های اخیر به ۳۳۰ تا ۲۷۰ هزار تومان رسیده و قیمت برنج ایرانی نیز اعداد عجیب و غریب بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان را به ثبت رسانده است. به نظر می رسد در کنار تورم اقلام اساسی که ناشی از حذف ارز ترجیحی بوده، افزایش نرخ ارز سایر اقلام وارداتی و انتظارات تورمی بر سطح قیمت های اغلب کالا ها اثر گذار بوده است. شاید این اتفاق یکی از تفاوت های حذف ارز ترجیحی اقلام اساسی در اردیبهشت سال ۱۴۰۱ و دی ماه ۱۴۰۴ باشد. این موضوع به ما یادآوری می کند اینکه سیاست گذار صرفاً بخواد فقط با حذف ارز ترجیحی و یکسان سازی نرخ ارز یا حتی تکمیل کردن آن، به مسئله تورم ناشی از فشار هزینه پاسخ بدهد و شرایط دیگر از جمله جریان ارزی کشور و شوک های خارجی را که در نهایت همگی منجر به تشدید انتظارات تورمی می شود کنترل نکند، می تواند منجر به انحراف نرخ تورم از روند تعادلی شود.

تورم ماهانه چه زمانی رام می شود؟

براساس داده های مرکز آمار ایران در انتهای دی ماه امسال یعنی حدود ۱۵ روز پس از حذف ارز ۲۸۵۰۰ تومانی کالاهای اساسی تورم ماهانه به عدد ۷/۹ درصد

رسیده، عددی که در آذر ۲/۴ درصد بوده است. البته طی سال جاری در اغلب ماه ها، تورم ماهانه بالا بوده اما بررسی داده های چند سال اخیر نشان می دهد میانگین تورم ماهانه کشور در سال های تحریمی معمولاً حول و حوش ۱/۵ تا ۲ درصد بوده است. براساس داده های مرکز آمار، طی دی ماه تورم خوراکی ها و آشامیدنی ها ۱۳/۸ درصد بوده، عددی که در آذر ۵/۶ درصد است. تورم ماهانه فقط خوراکی ها ۱۴/۱ درصد در دی ماه و ۵/۷ درصد در آذر بوده است. تورم گوشت قرمز و سفید بین ۱۹ تا ۲۰ درصد در دی ماه و ۴ درصد در آذر بوده است. تورم لبنیات در دی ماه ۱۹/۳ و در آذر ۲/۱۰ درصد بوده است. تورم روغن و چربی ها نیز در دی ماه ۵۱/۸ و در آذر ۲/۵ درصد بوده است. تورم هتل و رستوران در دی ماه ۷/۷ و در آذر ۳/۲ درصد بوده و تورم کالا ها نیز به ترتیب ۱۱/۷ و ۵/۵ درصد بوده است. در اینجا شاید این سؤال مطرح شود که با حذف ارز ترجیحی آثار تورمی جهش نرخ ارز تا چه زمانی در تورم ماهانه مشاهده خواهد شد و مدت زمان تخلیه آثار تورمی تغییر سیاست ارزی چه مقدار است. برخی برآوردها نشان می دهد با ثبت تورم ماهانه حدود ۷/۹ درصد، احتمالاً در بهمن ماه تورمی نزدیک به ۸ درصد و در اسفند ماه تورمی در حدود ۴ تا ۵ درصد ثبت شود. اگر این دو اتفاق بیفتد، تورم نقطه به نقطه تا پایان سال جاری می تواند به محدوده ۶۸ تا ۷۰ درصد برسد، عددی که در دی ماه ۶۰ درصد و در آذر ماه ۶/۶ درصد بوده است. در اینجا شاید بد نباشد به تجربه سال ۱۴۰۱ و حذف ارز ۴۲۰۰ تومانی در نیمه دوم اردیبهشت آن سال اشاره کنیم. در سال ۱۴۰۱ با توقف تخصیص ارز ترجیحی از اردیبهشت ماه، همچنان که انتظار می رفت متأثر از آثار تورمی اجرای این طرح، نرخ تورم ماهانه با افزایش قابل توجه همراه شد و بالطبع روند حرکتی نرخ تورم نقطه به نقطه نیز در سه ماه ابتدای اجرای سیاست با افزایش نسبی مواجه گردید، به طوری که این تحولات در نرخ تورم نقطه به نقطه اردیبهشت، خرداد و تیر ماه سال ۱۴۰۱ منعکس شد. با این حال با تخلیه آثار تورمی آن در ماه های آغازین اجرای این طرح، نرخ تورم به شرایط پیش از اجرای این طرح و به حدود روند بلند مدت خود باگشت، به طوری که طبق داده های مرکز آمار، نرخ تورم ماهانه از حدود ۲ تا ۳ درصد در قبل از اجرای طرح به ۶/۱۰ درصد در خرداد رسیده و سپس با روند نزولی به ۴/۴ درصد در تیر ماه و ۲/۲ درصد در مرداد رسید. این اعداد برای خوراکی ها از ۴ تا ۲ درصد در قبل از طرح به ۶/۲۵ درصد در خرداد، ۳/۵ درصد در تیر و ۱/۷ درصد در مرداد رسید. این وضعیت برای گوشت قرمز و سفید، لبنیات، روغن و رستوران و اغذیه ها نیز صدق می کند. در موضوع روغن و چربی ها، تورم این اقلام از ۱/۵ درصد در فروردین ۱۴۰۱ به حدود ۱۲ درصد در اردیبهشت، به ۱۹۶ درصد در خرداد و ۳/۴ درصد در تیر ماه رسیده و در مرداد تورم آن منفی شد. مجموع این داده ها و تجربه سال ۱۴۰۱ نشان می دهد اگر شوک خارجی جدیدی به نرخ ارز وارد نشود و این شوک در کالاهای اساسی و اقلام سفره خانوار تخلیه نشود، تورم ماهانه می تواند بین ۲ تا ۳ ماه کاملاً تخلیه شود و روند تغییرات ماهانه سطح قیمت ها به شرایط آرام و ثبات برسد.

